

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

JÁNA MAZÁKA

přednesené dne 15. února 2007¹

I – Úvod

1. Dvěma otázkami, které jsou předmětem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané usnesením ze dne 14. listopadu 2005², chce Juzgado de lo Social No 33, Madrid, v podstatě zjistit, zda zákaz diskriminace na základě věku stanovený zejména v čl. 2 odst. 1 směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání³, brání vnitrostátnímu právu, které umožňuje, aby kolektivní smlouvy obsahovaly doložky o povinném odchodu do důchodu. V případě kladné odpovědi chce předkládající soud rovněž vědět, zda je povinný předmětné vnitrostátní právo nepoužít.

2. Tyto otázky vyvstaly v kontextu soukromoprávního sporu, jmenovitě v řízení

o žalobě, kterou podal Félix Palacios de la Villa proti Cortefiel Servicios SA, José Maria Sanz Corral a Martin Tebar Less, ve které F. Palacios tvrdí, že jeho propuštění z důvodu, že dosáhl věku povinného odchodu do důchodu stanoveného v kolektivní smlouvě, bylo protiprávní.

3. Otázky týkající se výkladu směrnice 2000/78 již byly Soudnímu dvoru předloženy ve věcech Mangold⁴ a Navas⁵. Pokud jde konkrétněji o diskriminaci na základě věku, je toto potřetí (po věcech Mangold⁶ a Lindorfer⁷), co byl Soudní dvůr požádán, aby se vyjádřil k žalobě týkající se diskriminace na základě věku, i když je nutno zdůraznit, že se projednávaná věc od uvedených věcí značně odlišuje, pokud jde o skutkové a právní okolnosti.

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Kanceláři Soudního dvora došlo dne 22. listopadu 2005.

3 — Úř. věst. L 303, s. 16; Zvl. vyd. 05/04, s. 79.

4 — Rozsudek ze dne 22. listopadu 2005 (C-144/04, Sb. rozh. s. I-9981).

5 — Rozsudek ze dne 11. července 2006 (C-13/05, Sb. rozh. s. I-6467).

6 — Uvedený v poznámce pod čarou 4.

7 — Viz stanovisko generálního advokáta Jacobse přednesené dne 27. října 2005 ve věci Lindorfer v. Rada (C-227/04 P. Sb. rozh. s. I-6767); tato věc byla znovu otevřena usnesením Soudního dvora ze dne 26. dubna 2006; viz druhé stanovisko, které v této věci přednesla generální advokátka Sharpston dne 30. listopadu 2006.

II – Právní rámec

A – Právo Společenství

zásadách, které jsou společné všem členským státům, a ctí základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a ta, jež vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, jako obecné zásady práva Společenství.

4. Směrnice 2000/78 byla přijata na základě článku 13 ES, který ve znění předcházejícím Niceské smlouvě stanovil:

[...]

„Aniž jsou dotčena ostatní ustanovení této smlouvy a v rámci pravomocí svěřených Společenství touto smlouvou, může Rada na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem jednomyslně přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo světového názoru, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.“

(14) Tato směrnice se nedotýká vnitrostátních předpisů, kterými se stanoví věk odchodu do důchodu.

[...]“

5. První a čtrnáctý bod odůvodnění směrnice 2000/78 mají následující znění:

6. Článek 1 směrnice 2000/78 uvádí, že účelem této směrnice je:

„(1) V souladu s článkem 6 Smlouvy o Evropské unii je Evropská unie založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu,

„[...] stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací na základě náboženského vyznání či víry, zdravotního postižení, věku

nebo sexuální orientace v zaměstnání a povolání, s cílem zavést v členských státech zásadu rovného zacházení.“

osoby ve veřejném i soukromém sektoru, včetně veřejných subjektů, pokud jde o:

7. První odstavec článku 2, který definuje pojem diskriminace, stanoví následující:

- a) podmínky přístupu k zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti nebo k povolání, včetně kritérií výběru a podmínek nábory bez ohledu na obor činnosti a na všech úrovních profesní hierarchie včetně získávání praktických zkušeností [včetně kariérního postupu];

„1. Pro účely této směrnice se ‚zásadou rovného zacházení‘ rozumí neexistence jakékoli přímé nebo nepřímé diskriminace na jakémkoli základě uvedeném v článku 1.

[...]

- c) podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propouštění a odměňování;

[...]“

[...]

8. Článek 3 směrnice 2000/78, nazvaný „Oblast působnosti“, v odstavcích 1 a 3 stanoví:

3. Tato směrnice se nevztahuje na platby jakéhokoli druhu poskytované státními systémy nebo podobnými systémy, včetně systémů státního sociálního zabezpečení a sociální ochrany.

„1. V rámci pravomocí svěřených Společenství se tato směrnice vztahuje na všechny

[...]“

9. K odůvodnění rozdílů v zacházení na základě věku stanoví článek 6 následující:

přístup k zaměstnání nebo k určitým výhodám spojeným se zaměstnáním;

„1. Bez ohledu na čl. 2 odst. 2 mohou členské státy stanovit, že rozdíly v zacházení na základě věku nepředstavují diskriminaci, jestliže jsou v souvislosti s vnitrostátními právními předpisy objektivně a rozumně odůvodněny legitimními cíli, zejména legitimními cíli politiky zaměstnanosti, trhu práce a odborného vzdělávání, a jestliže prostředky k dosažení uvedených cílů jsou přiměřené a nezbytné.

- c) stanovení maximálního věku pro přijetí, který je založen na požadavcích dotyčného pracovního místa na odbornou přípravu nebo na potřebě přiměřené doby zaměstnání před odchodem do důchodu.

Tyto rozdíly v zacházení mohou zahrnovat zejména:

- a) stanovení zvláštních podmínek pro přístup k zaměstnání a odbornému vzdělávání, pro zaměstnání a povolání včetně podmínek propuštění a odměňování, a to pro mladé pracovníky, starší osoby a osoby s pečovatelskými povinnostmi za účelem podpory jejich pracovního začlenění nebo zajištění jejich ochrany;

2. Bez ohledu na čl. 2 odst. 2 mohou členské státy stanovit, že v systémech sociálního zabezpečení v zaměstnání nepředstavuje stanovení věkových hranic pro přijetí nebo pro nárok na dávky v důchodu nebo invaliditě, včetně stanovení různých věkových hranic pro zaměstnance nebo skupiny či kategorie zaměstnanců v těchto systémech, a používání věkových kritérií při pojistně matematických výpočtech v souvislosti s těmito systémy diskriminaci na základě věku, pokud nepovede k diskriminaci na základě pohlaví.“

- b) stanovení minimálních podmínek věku, odborné praxe nebo let služby pro

10. Podle prvního pododstavce článku 18 směrnice 2000/78 měla být směrnice provedena nejpozději do 2. prosince 2003. Vzhledem k tomu, že Španělsko nevyužilo možnosti, poskytnuté ve druhém pod-

odstavci článku 18, uplatnit dodatečnou tříletou lhůtu od 2. prosince 2003, označuje toto datum rovněž konec lhůty poskytnuté pro provedení směrnice ve Španělsku.

dne 1. ledna 2004 a kterým byla do španělského práva provedena směrnice 2000/78 – stanoví články 4 a 17 zákaz diskriminace kromě jiného na základě věku.

B – Relevantní vnitrostátní právo

11. Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce byl povinný odchod do důchodu používán španělským zákonodárcem od roku 1980 (počínaje zákonem č. 8/80 o postavení zaměstnanců) do roku 2001 jako mechanismus na podporu mezigenerační zaměstnanosti.

12. Poté, co ústavní soud rozhodl, že ustanovení zákona č. 8/80 upravující zavedení věku povinného odchodu do důchodu v kolektivních smlouvách jsou protiústavní, byl zákon č. 8/80 v tomto ohledu nahrazen královským legislativním dekretem č. 1/1995, který upravuje zákon o postavení zaměstnanců (dále jen „PZ“). PZ je v současnosti hlavním vnitrostátním právním předpisem v oblasti pracovně právních vztahů.

13. V platném znění PZ – to znamená ve znění zákona č. 62/03, který nabyl účinnosti

14. Pokud jde o povinný odchod do důchodu, desáté dodatkové ustanovení PZ ve znění platném do července 2001 stanovovalo následující:

„V souladu s omezeními a podmínkami stanovenými v tomto ustanovení je možné používat povinný odchod do důchodu jako nástroj uskutečňování politiky zaměstnanosti. Maximální věkovou hranici uplatnitelnou na průběžnost a skončení pracovních poměrů stanoví vláda s ohledem na zdroje systému sociálního zabezpečení a pracovní trh bez toho, aby došlo k zásahu do práva na dovršení období pro vznik nároku na důchod. Věk odchodu do důchodu je možno svobodně dohodnout v rámci kolektivního vyjednávání za podmínky, že v této souvislosti nedojde k zásahu do ustanovení práva sociálního zabezpečení.“

15. Z důvodu, že zákonodárce přestal považovat povinný odchod do důchodu za nástroj prospěšný pro zaměstnanost a začal ho považovat za břemeno pro systém sociálního zabezpečení, bylo v roce 2001 desáté dodatkové ustanovení zrušeno a povinný odchod

do důchodu zanikl. Toto vyvolalo velký počet soudních sporů, ve kterých byla napadána platnost doložek uvedených v kolektivních smlouvách, které upravovaly povinný odchod pracovníků do důchodu. Jak vyplývá ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, španělský nejvyšší soud zastával stanovisko, že doložky o povinném odchodu do důchodu, které jsou uvedeny v celé řadě kolektivních smluv, již nejsou po zrušení jejich právního základu platné.

16. Nicméně na podnět sociálních partnerů, zaměstnavatelských a odborových organizací byl povinný odchod do důchodu znovu zaveden zákonem č. 14/2005 ze dne 1. července 2005 o doložkách kolektivních smluv týkajících se dosažení obvyklého věku pro odchod do důchodu (dále jen „zákon č. 14/2005“), který nabyl účinnosti dne 3. července 2005. Jediný článek tohoto zákona znovu zavedl desáté dodatkové ustanovení PZ – v poněkud odlišném znění – (dále jen „konečný režim zákona č. 14/2005“) a má následující znění:

„Kolektivní smlouvy mohou obsahovat doložky, které umožňují ukončení pracovní smlouvy na základě toho, že pracovník dosáhl obvyklého věku odchodu do důchodu stanoveného v předpisech práva sociálního zabezpečení, za předpokladu, že jsou splněny následující podmínky:

a) Toto opatření musí být spojeno s cíli, které jsou v souladu s politikou zaměst-

nanosti a jsou uvedeny v kolektivní smlouvě, jako například se zvýšením stability zaměstnání, přeměnou smluv na dobu určitou na smlouvy na dobu neurčitou, udržením zaměstnanosti, přijímáním nových pracovníků nebo s jakýmkoli jiným cílem směřujícím ke zlepšení kvality zaměstnání.

b) Pracovník, jehož pracovní smlouva je ukončována, musí mít dovršenu minimální dobu účasti, nebo delší dobu, je-li tato doložka uvedena v kolektivní smlouvě a musí splňovat podmínky nároku na starobní důchod podle jeho režimu účasti, stanovené v právní úpravě sociálního zabezpečení.“

17. Zákon č. 14/2005 byl vytvořen tak, aby upravoval nejen kolektivní smlouvy uzavřené po jeho nabytí účinnosti dne 3. července 2005, ale i – prostřednictvím jeho „jediného přechodného ustanovení“ – smlouvy, které v době vyhlášení zákona již platily.

18. Jediné přechodné ustanovení (dále jen „JPU“), kterého se otázky předložené v projednávané věci týkají, stanoví následující:

„Doložky v kolektivních smlouvách uzavřených před nabytím účinnosti tohoto zákona,

kteře upravují ukončení pracovní smlouvy, jestliže pracovníci dosáhli obvyklého věku odchodu do důchodu, jsou platné za předpokladu, že smlouva stanovuje, že dotyční pracovníci musí mít dovršené minimální období účasti a musí splňovat další podmínky nároku na starobní důchod podle jejich režimu účasti, stanovené v právní úpravě sociálního zabezpečení.“

19. Jak předkládající soud upozornil, JPU se liší od norem povinného odchodu do důchodu uvedených v jediném článku zákona č. 14/2005, které upravují kolektivní smlouvy uzavřené po nabytí účinnosti tohoto zákona, v tom, že podle znění JPU neexistuje výslovná podmínka, aby byl povinný odchod do důchodu spojen s cíli, jež jsou v souladu s politikou zaměstnanosti, které musí být uvedeny v příslušných kolektivních smlouvách.

III – Skutkové okolnosti, řízení a předběžné otázky

20. Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce pracoval F. Palacios, narozený dne 3. února 1940, pro společnost Cortefiel Servicios SA od 17. srpna 1981 jako organizační vedoucí.

21. Dne 18. července 2005 společnost dopisem informovala F. Palaciose o jeho propuštění z důvodu, že splňuje všechny podmínky stanovené v článku 19 kolektivní smlouvy a v JPU.

22. Vztah mezi stranami se řídí kolektivní smlouvou v odvětví textilního obchodu pro Comunidad de Madrid (dále jen „KSTO“), která byla uzavřena dne 10. března 2005 a vyhlášena dne 26. května 2005. Článek 3 KSTO stanoví, že bude platit do 31. prosince 2005.

23. Článek 19 odst. 3 KSTO stanoví: „V zájmu podpory zaměstnanosti bylo dohodnuto, že věk odchodu do důchodu bude 65 let, kromě případu, že by dotčený pracovník nedovršil dobu pojištění vyžadovanou pro pobírání starobního důchodu; v tomto případě může pracovník svoje zaměstnání dále vykonávat až do dovršení této doby.“

24. Pokud by F. Palacios odešel do důchodu dne 18. července 2005, tedy v den, kdy byl propuštěn ze společnosti, měl by nárok na pobírání starobního důchodu ze systému sociálního zabezpečení ve výši 100 % svého vyměřovacího základu 2 347,78 eur s výhradou maximálních hranic stanovených v zákoně.

25. Ve své žalobě v původním řízení F. Palacios uplatňuje, že jeho propuštění je z důvodu porušení základních práv neplatné. Kromě tvrzení o obtěžování, které předkládající soud považuje za neodůvodněné, F. Palacios uvádí, že byl diskriminován, protože dosáhl věku 65 let, a napadá přímo dopis o propuštění.

26. Předkládající soud uvádí, že dopis o propuštění uplatňoval zákon č. 14/2005 a předmětem otázek položených Soudnímu dvoru je jediný sporný bod, a to, zda je JPU slučitelné s právem Společenství.

27. Předkládající soud ve své právní analýze kromě toho zdůrazňuje, že podle JPU je propuštění pracovníka v souladu s právem za předpokladu, že jsou splněny dvě podmínky, a to že dosáhl věku odchodu do důchodu a splňuje další podmínky vyžadované pro nárok na státní důchod. Podle jeho názoru, pokud by JPU bylo neslučitelné s právem Společenství, nesmělo by být v souladu se zásadou přednosti práva Společenství použito.

28. Předkládající soud poukazuje rovněž na to, že na rozdíl od JPU podmiňuje konečný

režim zákona č. 14/2005 povinný odchod do důchodu sledováním cílů, které jsou v souladu s politikou zaměstnanosti. Z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že předkládající soud proto považuje konečný režim zákona č. 14/2005 za slučitelný se směrnicí 2000/78 na základě odchylky stanovené v jejím čl. 6 odst. 1 v souvislosti s rozdíly v zacházení na základě věku.

29. Krom toho zastává předkládající soud názor, že podle zákona č. 14/2005 se s pracovníky, kteří dosáhli věku 65 let, zachází rozdílně v závislosti na tom, zda kolektivní smlouva, podle které jsou nuceni k povinnému odchodu do důchodu ve věku 65 let, již byla platná v době přijetí zákona, nebo zda byla dojednána následně.

30. Konečně, předkládající soud považuje článek 13 ES a čl. 2 odst. 1 směrnice 2000/78 za přesná a bezpodmínečná ustanovení, která jsou přímo použitelná ve věci o které rozhoduje.

31. Na základě těchto skutečností a s cílem stanovit s větší právní jistotou uplatnitelné kritérium výkladu Juzgado de lo Social

položil Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

2000/78, vnitrostátní soud k tomu, aby v projednávané věci nepoužil uvedené jednotné přechodné ustanovení zákona 14/2005?

- Brání zásada rovného zacházení, která zakazuje jakoukoliv diskriminaci na základě věku a která je zakotvena v článku 13 ES a v čl. 2 odst. 1 směrnice 2000/78, vnitrostátnímu zákonu (konkrétně prvnímu odstavci jediného přechodného ustanovení zákona č. 14/2005 o doložkách kolektivních smluv týkajících se dosažení obvyklého věku pro odchod do důchodu), který považuje za platné doložky o povinném odchodu do důchodu obsažené v kolektivních smlouvách, jež vyžadují pouze, aby pracovník dosáhl obvyklého věku pro odchod do důchodu a aby splňoval ostatní podmínky stanovené právními předpisy španělského státu v oblasti sociálního zabezpečení k tomu, aby získal nárok na starobní důchod příspěvkového typu?

IV – Právní analýza

A – První otázka

Úvodní poznámky

32. Před tím, než bude začato s analýzou se jeví jako vhodné vymezit sporné body, které vyplývají z první předběžné otázky.

V případě kladné odpovědi na předchozí otázku:

- Zavazuje zásada rovného zacházení, která zakazuje jakoukoliv diskriminaci na základě věku a která je zakotvena v článku 13 ES a v čl. 2 odst. 1 směrnice

33. Nejprve, jak ve svém písemném vyjádření poznamenala Komise, předkládající soud ve své žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce zřejmě zmiňuje kromě údajné diskriminace na základě věku i možnou diskriminaci vyplývající ze skutečnosti, že dvě různá ustanovení vnitrostátního práva o povinném odchodu do důchodu – totiž JPU a konečný režim zákona č. 14/2005

– se uplatní v závislosti na tom, zda byla příslušná kolektivní smlouva uzavřena před, a nebo poté, co nabyl účinnosti zákon č. 14/2005.

základě věku. Jako takové nemůže mít přímý účinek ani nemůže bránit použití vnitrostátního práva, jakým je JPU⁸.

34. Jak však vyplývá zejména ze znění první otázky, která výslovně zmiňuje diskriminaci na základě věku a související ustanovení práva Společenství, druhý uvedený – odlišný – typ diskriminace na základě data uzavření kolektivní smlouvy může předkládající soud jistě považovat za problém, který spadá pod zásadu rovnosti, tak jak je stanovena ve vnitrostátním právu. Podle mého názoru to však není předmětem otázky položené Soudnímu dvoru v projednávané věci. Mohu dodat, že tento názor zastávají i účastníci tohoto řízení, jak je zřejmé z vyjádření učiněných při jednání.

37. Souhlasím proto s účastníky řízení, že předběžná otázka by neměla být zkoumána přímo ve světle článku 13 ES. Na druhou stranu to ale neznamená, že by článek 13 ES neměl žádný význam při výkladu směrnice 2000/78 a zásady zákazu diskriminace na základě věku.

35. Zadruhé, v souvislosti s diskriminací na základě věku je třeba poznamenat, že předkládající soud ve své první otázce zmiňuje kromě směrnice 2000/78 i článek 13 ES a vyjadřuje názor, že toto ustanovení by mohlo mít přímý účinek.

38. Zatřetí je třeba připomenout, že dotčené otázky byly předloženy k rozhodnutí o předběžné otázce před vyhlášením rozsudku Soudního dvora ve věci Mangold⁹, ve kterém Soudní dvůr dospěl k závěru majícímu dalekosáhlý význam, že zásada zákazu diskriminace na základě věku musí být považována za obecnou zásadu práva Společenství. Proto, aby mohla být předkládajícímu soudu poskytnuta užitečná odpověď, musí být první otázka zkoumána i se zřetelem na tuto obecnou zásadu.

36. Je však třeba zdůraznit, že článek 13 ES je pouze zplnomocňujícím ustanovením, které opravňuje Radu, aby přijala opatření k boji proti diskriminaci kromě jiného na

8 — Viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 28. října 2004, Lutz Herrera v. Komise (T-219/02 a T-337/02, Sb. VŠ s. I-A-319 a II-1407, bod 89), a stanovisko generální advokátky Sharpston ve věci Lindorfer v. Rada, uvedené v poznámce pod čarou 7, bod 65.

9 — Uvedený v poznámce pod čarou 4.

39. S ohledem na výše uvedené úvahy vyplývají z první předběžné otázky, dle mého názoru, následující sporné body.

40. Zprvce musí být přezkoumáno, zda je směrnicí 2000/78 možno použít *ratione materiae* na okolnosti projednávané věci. Pokud ano, druhým sporným bodem, kterému je nutno se věnovat, je to, zda je vnitrostátní zákon, který umožňuje povinný odchod do důchodu, jako je JPU, slučitelný se směrnicí 2000/78, a zejména, zda takovéto opatření může být podle této směrnice odůvodněné. Zatřetí je třeba první předběžnou otázku posoudit ve světle obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku, tak jak byla vymezena Soudním dvorem v rozsudku Mangold. Kontroverze, které tento rozsudek vyvolal zejména v souvislosti s existencí obecné zásady tohoto druhu, si vyžadují několik dodatečných poznámek.

41. Problém možných důsledků, které má předkládající soud vyvodit z odpovědi na první otázku, je předmětem druhé předběžné otázky.

Hlavní argumenty účastníků řízení

42. V projednávané věci byla předložena písemná vyjádření vlád Španělska, Irska,

Nizozemska a Spojeného království, jakož i Komise a účastníků původního řízení. S výjimkou F. Palaciosse byli tito účastníci řízení zastoupeni i při jednání, které se konalo dne 21. listopadu 2006.

43. Co se týče první předběžné otázky, všichni účastníci řízení kromě F. Palaciosse se v podstatě shodují, že odpověď na tuto otázku by měla být záporná, i když na základě poněkud odlišných argumentů. Vlády Španělska, Irska, Nizozemska a Spojeného království, jakož i Cortefiel tvrdí, že zásada zákazu diskriminace na základě věku stanovená ve směrnicí 2000/78 se na vnitrostátní zákon, jakým je JPU, nevztahuje. V této souvislosti uvedení účastníci řízení poukazují na čtrnáctý bod odůvodnění směrnice, týkající se vnitrostátních předpisů, kterými se stanoví věk odchodu do důchodu.

44. Podpůrně tyto vlády uvádí, že vnitrostátní ustanovení, které umožňuje stanovení věku povinného odchodu do důchodu je v každém případě podle čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78 odůvodněné. Komise tvrdí, že směrnicí 2000/78 je možno na vnitrostátní ustanovení jako JPU použít, ale souhlasí, že takovéto ustanovení je možno odůvodnit čl. 6 odst. 1 směrnice.

Použitelnost směrnice 2000/78 *ratione materiae*?

písm. c) směrnice 2000/78, většina ostatních účastníků řízení trvá na tom, že JPU jako vnitrostátní předpis upravující stanovení věku odchodu do důchodu spadá mimo rozsah působnosti této směrnice.

45. Pro účely určení, zda má být působnost směrnice 2000/78 vykládána v tom smyslu, že se vztahuje na takovou vnitrostátní normu, jako je JPU, je nutno zohlednit nejen znění, ale i účel a celkovou systematiku směrnice¹⁰.

46. Podle článku 1 směrnice 2000/78 je účelem této směrnice stanovit obecný rámec pro boj s diskriminací v *zaměstnání a povolání* na základě důvodů uvedených v tomto článku, které zahrnují věk.

47. Věcná působnost směrnice je podrobně vymezena v článku 3. Podle čl. 3 odst. 1 písm. c) se směrnice vztahuje zejména na „podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propouštění a odměňování“.

48. Zatímco Komise tvrdí, že JPU stanoví pracovní podmínky ve smyslu čl. 3 odst. 1

49. V tomto ohledu je nejprve nutno poznamenat, že předkládající soud popisuje JPU jako předpis, který stanoví podmínky týkající se odchodu do důchodu a konkrétně umožňuje, aby kolektivní smlouvy obsahovaly doložky o povinném odchodu do důchodu. Takovýto povinný odchod do důchodu je podmíněn dovršením minimálního období účasti a splněním dalších podmínek nároku na starobní důchod podle tohoto režimu účasti, stanovených v právní úpravě sociálního zabezpečení.

50. Félix Palacios v tomto kontextu odkazuje na své „propuštění“ z důvodu povinného odchodu důchodu, který stanovila kolektivní smlouva na základě JPU. Naopak španělská vláda na jednání tuto terminologii zpochybnila, když poukázala na to, že F. Palacios ve skutečnosti nebyl propuštěn, nýbrž byl pouze povinen odejít důchodu podle vnitrostátních norem, které stanoví věk povinného odchodu do důchodu na 65 let. Podle této vlády se dopis zaslaný panu Palaciosovi netýkal „propuštění“.

10 – Viz v tomto smyslu mimo jiné rozsudky ze dne 24. února 2000, Komise v. Francie (C-434/97, Recueil, s. I-1129, bod 22), a ze dne 7. května 2002, Komise v. Švédsko (C-478/99, Recueil, s. I-4147, bod 15).

51. V této souvislosti je třeba především zdůraznit, že podle čtrnáctého bodu odůvodnění směrnice 2000/78, který musí být při výkladu směrnice zohledněn¹¹, se směrnice nedotýká vnitrostátních předpisů, kterými se stanoví věk odchodu do důchodu.

52. Musím říct, že se mi zdá být dost obtížným nepovažovat dotčenou vnitrostátní normu za předpis tohoto druhu ve smyslu uvedeného bodu odůvodnění.

53. Je pravda, že samotné JPU neupravuje režim sociálního zabezpečení obsahující podmínky nároku na starobní důchod, ale spíše odkazuje na tento režim jako na podmínku stanovení věku povinného odchodu do důchodu. Přesto si však myslím, že skutečností zůstává, že JPU – ve spojitosti s kolektivní smlouvou, která je na něm založená – stanoví věk povinného odchodu do důchodu. Způsobuje skončení pracovního poměru a začátek pobírání důchodu.

54. Považovat to namísto toho za „propuštění“ je podle mne dosti odvážné, i když Soudní dvůr nesporně podal výklad v tomto

smyslu ve své judikatuře k tomuto pojmu, tak jak byl použit v čl. 5 odst. 1 směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky¹².

55. V řadě rozhodnutých věcí, které mám na mysli¹³, Soudní dvůr rozlišoval přístup k zákonnému nebo podnikovému důchodovému režimu, to znamená mezi podmínkami vyplácení starobního důchodu, od stanovení věkové hranice ve vztahu ke skončení pracovního poměru. Soudní dvůr rozhodl, že druhá uvedená otázka se týká podmínek propuštění, a je ji proto nutno posuzovat podle směrnice 76/207¹⁴.

56. Tento výklad však byl založen na předpokladu, že slovo „propuštění“, tak jak ho užívá směrnice, má být chápáno v širším smyslu¹⁵.

11 – Viz v tomto smyslu zejména rozsudek ze dne 11. března 2004, Asepme a Asociación Nacional de Empresas de Externalización y Gestión de Envíos y Pequeña Paquetería (C-240/02, Recueil, s. I-2461, bod 22); viz rovněž rozsudek Chacón Navas, uvedený v poznámce pod čarou 5, body 45 a 49.

12 – Úř. věst. 1976, L 39, s. 40; Zvl. vyd. 05/01, s. 187.

13 – Viz zejména rozsudky ze dne 26. února 1986, Beets-Proper (262/84, Recueil, s. 773), a Marshall (152/84, Recueil, s. 723).

14 – Viz rozsudky Beets-Proper, uvedený v poznámce pod čarou 13, bod 34, a Marshall, uvedený v poznámce pod čarou 13, bod 32.

15 – Viz rozsudky Beets-Proper, uvedený v poznámce pod čarou 13, bod 36, a Marshall, uvedený v poznámce pod čarou 13, bod 34.

57. Naopak směrnice 2000/78 si podle mne vyžaduje restriktivní výklad svého rozsahu působnosti, zejména pokud se jedná o zákaz diskriminace na základě věku.

58. V tomto ohledu se mohu připojit k názoru generálního advokáta Geelhoeda v jeho stanovisku ve věci Navas, kde uvedl, že původ a znění článku 13 ES jako právního základu směrnice 2000/78 nasvědčují spíše restriktivnímu výkladu této směrnice a že zákonodárce Společenství si musel být vědom potenciálně dalekosáhlých hospodářských a finančních důsledků zejména zákazu veškeré diskriminace na základě věku¹⁶.

59. Obecně je skutečně možno doporučit velmi opatrný přístup, pokud jde o výklad a použití zákazů diskriminace v právu Společenství, protože vzhledem k dosti otevřenému a nejasně definovanému pojmu zákazu diskriminace existuje riziko, že tako-

véto normy mohou velmi obecně odstranit nebo zpochybnit požadavky a podmínky, které stanoví vnitrostátní právo¹⁷.

60. Jak generální advokát Geelhoed správně uvedl, zákazy diskriminace „mohou být použity jako páka na to, aby bez zásahu tvůrců Smlouvy nebo zákonodárce Společenství korigovaly rozhodnutí učiněná členskými státy při výkonu pravomocí, které jim ještě zůstaly“¹⁸.

61. Pokud jde zejména o zákaz diskriminace na základě věku, je třeba mít na paměti, že tento zákaz má specifickou povahu v tom, že věk jako kritérium je bod na stupnici, a že diskriminace na základě věku proto může být odstupňovaná¹⁹. Proto je daleko těžším úkolem určit existenci diskriminace na základě věku než například existenci diskri-

16 — Viz stanovisko generálního advokáta Geelhoeda přednesené dne 16. března 2006 ve věci Chacón Navas, uvedené v poznámce pod čarou 5, body 46 až 51.

17 — Viz v tomto smyslu stanovisko generálního advokáta Pojaresse Madura přednesené dne 30. března 2006 ve věcech Alfa Vita a Carrefour Marinopoulos (C-158/04 a C-159/04, Sb. rozh. s. I-8135, bod 41), jakož i stanovisko generální advokátky Stix-Hackl přednesené dne 14. září 2006 ve věci Kaj Lyyski (C-40/05, Sb. rozh. s. I-99, bod 56).

18 — Stanovisko ve věci Chacón Navas, uvedené v poznámce pod čarou 5, bod 54.

19 — Viz stanovisko generálního advokáta Jacobse ve věci Lindorfer v. Rada, uvedené v poznámce pod čarou 7, body 83 a 84.

minace na základě pohlaví, kde jsou porovnávací prvky jasněji vymezeny²⁰.

62. A co víc, zatímco uplatnění zákazu diskriminace na základě věku si vyžaduje komplexní a jemné posouzení, rozlišování související s věkem jsou velmi běžná v sociální politice a v politice zaměstnanosti.

63. Je přirozené, že zejména rozlišování spojené s věkem tvoří podstatu důchodových režimů. Je třeba mít na paměti, že vnitrostátní předpisy, které upravují věk odchodu do důchodu, s sebou automaticky přinášejí přímou diskriminaci na základě věku ve smyslu pojmu „diskriminace“, tak jak je definován v článku 2 směrnice 2000/78. Proto pokud by tyto vnitrostátní předpisy měly spadat do působnosti směrnice 2000/78, každou vnitrostátní normu, ať už stanoví minimální, nebo maximální věk odchodu do důchodu, by v zásadě bylo nutno posuzovat podle směrnice.

20 — Z tohoto jediného důvodu si myslím, že judikaturu Soudního dvora týkající se uplatňování zásady stejné odměny pro muže a ženy, ve které Soudní dvůr rozhodl, že důchody mohou spadat pod pojem „odměna“ v rámci působnosti směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení (Úř. věst. 1979, L 6, s. 24; Zvl. vyd. 05/01, s. 215), není možno bez dalšího přenést na projednávanou věc, ve které se jedná o diskriminaci na základě věku. K uvedenému judikatuře viz mimo jiné rozsudky ze dne 10. února 2000, Schröder (C-50/96, Recueil, s. I-743), a ze dne 12. září 2002, Niemi (C-351/00, Recueil, s. I-7007).

64. I když článek 6 směrnice stanoví určité výjimky a omezení, pokud jde o diskriminaci na základě věku, podle mého názoru by přece jen bylo velmi problematické, aby tento Damoklův meč visel nad všemi vnitrostátními předpisy, které upravují věk odchodu do důchodu, zejména proto, že věk odchodu do důchodu je úzce spojen s oblastmi jako je sociální politika a politika zaměstnanosti, ve kterých zůstávají nejdůležitější pravomoci členským státům.

65. Zastávám názor, že zákonodárce Společenství si byl vědom těchto problémů a vložil čtrnáctý bod odůvodnění do preambule směrnice 2000/78 proto, aby vyjasnil, že nezamýšlí rozšířit působnost této směrnice na normy, které stanoví věk odchodu do důchodu²¹.

66. Konečně mě nepřesvědčil argument Komise, že by se čtrnáctý bod odůvodnění nemusel vztahovat na působnost směrnice, nýbrž na opodstatněnost na základě důvodů stanovených v článku 6 směrnice. Možnost, že vnitrostátní předpisy jsou na základě směrnice opodstatněné, se značně liší od toho, že směrnice se takových předpisů

21 — Jak správně upozornila irská vláda, tento bod odůvodnění se nenacházel v návrhu Komise (Úř. věst. 2000, C 177 E, s. 42), ale byl později vložen do preambule směrnice Radou.

„nedotýká“. Krom toho čl. 6 odst. 2 směrnice se vztahuje jen na stanovení věku pro podnikové systémy sociálního zabezpečení: na rozdíl od čtrnáctého bodu odůvodnění se nevztahuje na předpisy, které obecně upravují věk odchodu do důchodu.

norma, která stanoví zavedení věku povinného odchodu do důchodu, s sebou přináší přímou diskriminaci na základě věku ve smyslu článku 2 této směrnice.

67. Vzhledem k výše uvedeným úvahám jsem dospěl k názoru, že vnitrostátní předpis, který upravuje zavedení věku povinného odchodu do důchodu, jakým je JPU, se pro účely směrnice 2000/78 nevztahuje na „podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně podmínek propuštění a odměňování“, a nespadá proto do působnosti této směrnice. Takovému vnitrostátnímu předpisu proto nemůže bránit zákaz diskriminace na základě věku, který je stanoven v této směrnici.

69. Je zcela zjevné, že při správném uplatnění pojmu diskriminace by údajná diskriminace v projednávané věci spočívala ve skutečnosti, že osoby, které dosáhly věku povinného odchodu do důchodu už na rozdíl od mladších osob nemohou být zaměstnány. Je však třeba poznamenat, že lidé zpravidla vnímají jako znevýhodnění na základě jejich věku spíše minimální věk odchodu do důchodu – který je stanoven pravděpodobně ve většině důchodových systémů členských států –, neboť se zdá, že důchod je obecně vnímán spíše jako sociální právo, než jako povinnost.

Opodstatněnost normy, která je předmětem původního řízení?

68. V případě, že by Soudní dvůr přece jen usoudil, že vnitrostátní norma, jakou je JPU, spadá do působnosti směrnice 2000/78, bude nutno zkoumat, zda tato norma může být opodstatněnou podle článku 6 této směrnice, vzhledem k tomu, že, jak bylo uvedeno výše,

70. V souvislosti s rozdíly v zacházení na základě věku čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78 každopádně stanoví, že členské státy mohou stanovit, že takovéto rozdíly „nepředstavují diskriminaci, jestliže jsou v souvislosti s vnitrostátními právními předpisy objektivně a rozumně odůvodněny legitimními cíli, zejména legitimními cíli politiky zaměstnanosti, trhu práce a odborného vzdělávání, a jestliže prostředky k dosažení uvedených cílů jsou přiměřené a nezbytné“.

71. Z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce – a z vyjádření španělské vlády – vyplývá, že JPU, které umožňuje zařazení doložek o povinném odchodu do důchodu do kolektivních smluv, bylo přijato na podnět sociálních partnerů jako součást politiky na podporu mezigenerační zaměstnanosti.

72. Dle mého názoru je nepochybné, že tato doložka vykládaná ve spojení s čl. 19 odst. 3 kolektivní smlouvy slouží ve veřejném zájmu legitimnímu cíli politiky zaměstnanosti a trhu práce, který je způsobilý odůvodnit rozdíl v zacházení na základě věku v souladu s čl. 6 odst. 1 směrnice. V této souvislosti přiznávám, že nesouhlasím s myšlenkou, kterou vyjádřil předkládající soud, to znamená, že nepovažuji za nezbytné, že legitimní politický cíl ve smyslu čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78 musí být v dotčeném vnitrostátním předpise výslovně uveden, aby tento předpis bylo možno odůvodnit podle tohoto ustanovení. Rovněž s ohledem na to, že směrnice jsou závazné, jen pokud jde o výsledek, kterého má být dosaženo, postačující a rozhodující by mělo být to, že vnitrostátní právo je ve skutečnosti, pokud jde o jeho výsledek, odůvodněné takovýmto legitimním cílem.

73. Pokud jde dále o podmínku stanovenou v čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78, že prostředky použité k dosažení předmětného

legitimního cíle mají být „přiměřené a nezbytné“, je třeba zdůraznit, tak jak to Soudní dvůr uvedl v rozsudku Mangold, že členské státy mají rozsáhlý prostor pro uvážení při volbě opatření k dosažení svých cílů v oblasti sociální politiky a politiky zaměstnanosti²².

74. V zásadě skutečně nemůže být úlohou Soudního dvora, aby svým vlastním posouzením takto komplexních otázek nahrazoval posouzení vnitrostátního zákonodárce nebo jiných politických a sociálních subjektů, které se účastní definování sociální politiky a politiky zaměstnanosti konkrétního členského státu (kterými jsou v projednávané věci sociální partneři). Na této úrovni připadá v úvahu nanejvýše přezkum zjevně nepřiměřených vnitrostátních opatření.

75. V rozsudku Mangold však Soudní dvůr na základě informací, které mu poskytl vnitrostátní soud, dospěl k závěru, že ve zmíněné věci dotčené vnitrostátní ustanovení o smlouvách na dobu určitou musí být považováno za ustanovení, které jde nad rámec toho, co je přiměřené a nezbytné pro dosažení cíle profesního začlenění starších nezaměstnaných pracovníků. V této souvislosti poukázal Soudní dvůr mimo jiné na skutečnost, že významná kategorie pracovníků, vymezená výlučně v závislosti na věku,

22 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 63.

je vystavena nebezpečí, že bude podstatnou část profesní kariéry vyloučena z možnosti stabilního zaměstnání²³.

Zákaz diskriminace na základě věku jako obecná zásada práva Společenství a implikace rozsudku Mangold, část I

76. Naopak, v projednávané věci nic nenasvědčuje tomu, že by stanovení povinného odchodu do důchodu jako takové, nebo v konkrétním případě stanovení věku odchodu do důchodu na 65 let, šlo nad rámec toho, co je přiměřené a nezbytné pro dosažení sledovaných cílů.

77. Nepochybně vzhledem k demografickým výzvám a rozpočtovým tlakům, kterým čelí většina členských států – což právě před nedávnem vedlo Komisi k tomu, aby vyzvala k přijetí naléhavých opatření –, se rozhodující otázkou v Evropě zdá být spíše prodloužení zaměstnání a zvýšení věku odchodu do důchodu. Nicméně i tak je věcí členských států, aby v tomto kontextu definovaly své politiky.

78. Na základě těchto důvodů docházím k závěru, že i tehdy, pokud by směrnice 2000/78 měla být vykládána v tom smyslu, že vnitrostátní ustanovení, o které se jedná v projednávané věci, spadá do jejího rozsahu působnosti, by tato směrnice tomuto ustanovení nebránila.

79. Nejvýznačnějším znakem rozsudku ve věci Mangold, ve které byl Soudní dvůr požádán, aby rozhodl o slučitelnosti ustanovení německého práva, které upravovalo uzavírání pracovních smluv na dobu určitou s pracovníky, kteří dosáhli věku 52 let, s čl. 6 odst. 1 směrnice 2000/78, je pravděpodobně konstatování, že „zásada nediskriminace na základě věku [...] musí být považována za obecnou zásadu práva Společenství“²⁴.

80. Soudní dvůr učinil toto tvrzení na základě návrhu, který předložil generální advokát Tizzano, že pro posouzení slučitelnosti dotčeného vnitrostátního ustanovení má být jako měřítko použito spíše obecné zásady rovnosti, než samotné směrnice²⁵. Tento přístup zjevně umožnil překonat dva problémy, které byly základem této věci:

23 – Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 64.

24 – Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 75.

25 – Viz stanovisko generálního advokáta Tizzana ve věci Mangold, uvedené v poznámce pod čarou 4, body 84 a 101.

zprvč Soudní dvůr použil tento institut, aby čelil námitce, že v rozhodné době ještě Německu neuplynula lhůta pro provedení směrnice 2000/78²⁶, zadruhé se tak Soudní dvůr mohl vyhnout otázce, zda tato směrnice má „horizontální přímý účinek“²⁷.

81. Soudní dvůr uvedl, že samotná směrnice nezakotvuje zásadu rovného zacházení v zaměstnání a povolání; „zdroj samotné zásady zákazu těchto forem diskriminace“ je nutno hledat, „jak vyplývá z prvního a čtvrtého bodu odůvodnění uvedené směrnice, v různých mezinárodně právních instrumentech a ústavních tradicích, které jsou společné členským státům“²⁸.

82. V této souvislosti Soudní dvůr zjevně vycházel z předpokladu, že zvláštní zákaz jakékoliv diskriminace na základě věku je obsažen již v obecné zásadě rovnosti nebo z ní vyplývá²⁹.

26 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, body 74 a 76.

27 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, body 77 a 78.

28 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 74.

29 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, body 74 a 76. K podobnému výkladu tohoto rozsudku viz rovněž stanovisko generální advokátky Sharpston ve věci Lindorfer v. Rada, uvedené v poznámce pod čarou 7, body 55 a 56.

83. Přístup zvolený Soudním dvorem v rozsudku Mangold byl ostře kritizován akademickou obcí, médii, jakož i většinou účastníků probíhajícího řízení a jistě si zaslouží podrobnější komentář.

84. Nejprve je nutno zdůraznit, že institut obecných právních zásad hrál ve vývoji právního řádu Společenství ústřední roli.

85. Formulováním obecných zásad práva Společenství – v souladu se svojí povinností zajistit dodržování práva při výkladu a provádění Smlouvy, která vyplývá z článku 220 ES – Soudní dvůr ve skutečnosti „přidal maso ke kostem“ práva Společenství, které by jinak – jako právní řád založený na rámcové smlouvě – zůstalo pouze kostrou pravidel, aniž by opravdu představovalo skutečný právní „řád“.

86. Tento pramen práva Soudnímu dvoru umožnil – přičemž často čerpal inspiraci z právních tradic, které jsou společné

členským státním, a z mezinárodních smluv – zabezpečit a naplnit obsahem právní zásady v tak důležitých oblastech, jakými je ochrana základních práv a správní právo. Je nicméně součástí povahy obecných právních zásad, které je nutno hledat spíše v platónském právním nebi než v zákonících, že jak jejich existence, tak i jejich skutečný obsah jsou poznamenány nejistotou.

základě věku – nebo jakéhokoli jiného zvláštního druhu diskriminace, který je uveden v článku 1 směrnice 2000/78. Následující obecné poznámky k mechanismu zákazu diskriminace mohou tento názor objasnit.

87. Přesto je však možné uvažovat o správnosti a přesvědčivosti důvodů, o které se Soudní dvůr opíral při svém konstatování o existenci obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku v rozsudku Mangold.

90. Podle běžně uznávané definice, jakož i ustálené judikatury vyžaduje obecná zásada rovného zacházení nebo zákazu diskriminace to, aby se nezacházelo se srovnatelnými situacemi rozdílně a s různými situacemi stejně³⁰.

88. V této souvislosti je možné poznamenat, že různé mezinárodní dokumenty a ústavní tradice, které jsou společné členským státním, na které se Soudní dvůr v rozsudku Mangold odvolává, skutečně uznávají obecnou zásadu rovného zacházení, ale nikoli – kromě několika případů, jako je například finská ústava – zvláštní zásadu zákazu diskriminace na základě věku jako takovou.

91. Není příliš obtížné zjistit, zda je zacházeno se dvěma situacemi rozdílně, nebo případně stejně. Skutečně rozhodujícím krokem při uplatnění obecné zásady rovnosti je spíše rozhodnout, zda jsou dotčené situace srovnatelné, nebo řečeno jinak relevantně podobné – což si vyžaduje analýzu, která je založena na kritériu relevantnosti. Toto

89. Při bližší analýze je skutečně směrlým návrhem a významným posunem vyvozovat pouze z obecné zásady rovného zacházení existenci zvláštního zákazu diskriminace na

30 – Viz mimo jiné rozsudky ze dne 17. července 1997, National Farmers' Union a další (C-354/95, Recueil, s. I-4559, bod 61), a ze dne 2. října 2003, Garcia Avello (C-148/02, Recueil, s. I-11613, bod 31).

posouzení zpravidla není v rozsudcích Soudního dvora učiněno výslovně a ve skutečnosti obsahuje hodnotový úsudek.

92. Obecnou zásadu zákazu diskriminace odlišuje od zvláštního zákazu konkrétního druhu diskriminace v podstatě to, že ve druhém z uvedených případů je kritérium, na kterém diferenciaci nemůže být oprávněně založena, již výslovně označeno. Je proto již určeno, že diferenciaci nemůže být založena na základě státní příslušnosti, pohlaví, věku nebo jakékoliv jiné „řady“ diskriminačních důvodů uvedené ve znění dotčeného zvláštního zákazu. Naopak, obecný zákaz diskriminace ponechává otevřenou otázku, které důvody diferenciaci jsou přijatelné. Tato otázka byla v průběhu času zjevně zodpovězena různými způsoby a v současnosti je předmětem pokračujícího vývoje jak na vnitrostátní, tak i mezinárodní úrovni.

93. Bylo by možno říct, že obecná zásada rovnosti v sobě *potenciálně* zahrnuje zákaz diskriminace na základě *jakéhokoliv důvodu*, který je možno považovat za nepřijatelný.

94. Je proto správné uvést, tak jak to v souvislosti se zákazem diskriminace na základě zvláštních důvodů učinil Soudní dvůr, že zvláštní zákazy představují konkrétní vyjádření obecné zásady rovnosti, která je

součástí základů Společenství³¹. Vyvodit z obecné zásady rovnosti existenci zákazu diskriminace na základě zvláštního důvodu – tak jak to učinil Soudní dvůr v rozsudku Mangold – je však něčím úplně odlišným a zdaleka ne přesvědčivým.

95. Mám za to, že krom toho ani článek 13 ES, ani směrnice 2000/78 nutně nevyjadřují již existující zákaz všech forem diskriminace, na které se vztahují. Úmyslem, ze kterého se zde vycházelo, bylo v obou případech spíše ponechat na zákonodárci Společenství a na členských státech, aby v tomto směru přijali příslušná opatření. V každém případě se zdá, že i to chtěl Soudní dvůr naznačit v rozsudku Grant, ve kterém dospěl k závěru, že právo Společenství v tehdejší době nepokrývalo diskriminaci na základě sexuální orientace³².

96. Je třeba dodat, že pokud by se z odůvodnění v rozsudku Mangold měl učinit logický závěr, bylo by nutno považovat nejen zákaz diskriminace na základě věku, nýbrž všechny zvláštní zákazy druhů diskri-

31 – Viz mimo jiné rozsudek ze dne 3. října 2006, Cadman (C-17/05, Sb. rozh. s. I-9583, bod 28).

32 – Viz rozsudek ze dne 17. února 1998, Grant (C-249/96, Recueil, s. I-621, bod 48).

minace uvedené v článku 1 směrnice 2000/78 za obecné zásady práva Společenství.

100. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy proto zastávám názor, že by Soudní dvůr měl v odpovědi na první předběžnou otázku uvést, že zásada zákazu diskriminace na základě věku stanovená v čl. 2 odst. 1 směrnice 2000/78 nebrání takové vnitrostátní právní normě, jako je JPU.

97. Vzhledem k předcházejícím úvahám nepovažuji za velmi přesvědčivý závěr učiněný v rozsudku Mangold, pokud jde o existenci obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku.

B – Druhá otázka

98. Každopádně i pokud by bylo vzato toto konstatování jako základ pro posouzení projednávané věci, z rozsudku Mangold je zřejmé, že Soudní dvůr vychází z předpokladu, že obecná zásada zákazu diskriminace na základě věku se v podstatě neliší od obdobného zákazu podle směrnice 2000/78, zejména pokud jde o odůvodnění³³.

Hlavní argumenty účastníků řízení

99. S ohledem na svoje úvahy uvedené v této souvislosti výše proto mohu učinit závěr, že právo Společenství by nebránilo vnitrostátnímu ustanovení, o které se jedná v projednávané věci, ani při poukazu na existenci obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku.

101. Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda je tento soud povinen JPU nepoužít, pokud by se ukázalo, že použití tohoto předpisu brání zákaz diskriminace na základě věku.

102. Vzhledem k tomu, že vlády Španělska, Irska, Nizozemska a Spojeného království, jakož i Cortefiel uvedly, že by Soudní dvůr

³³ — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, zejména body 74 a 78.

měl na první otázku odpovědět záporně, předložily pouze podpůrné argumenty k otázce, zda by měla zůstat dotčená vnitrostátní norma nepoužita, i když vláda Spojeného království kladla na tuto otázku zvláštní důraz.

v této věci rozhodl, že existovala povinnost nepoužít vnitrostátní právo, které bylo v rozporu se zákazem diskriminace na základě věku³⁴, pak to musí a *fortiori* platit i v projednávané věci, ve které lhůta stanovená k provedení směrnice 2000/78 již uplynula.

103. Všichni tito účastníci řízení se v podstatě shodují v tom, že ani směrnice 2000/78, ani obecná zásada práva, která zakazuje diskriminaci na základě věku, nemůže způsobit, že by vnitrostátní soud byl povinen nepoužít odporující vnitrostátní předpis. Vzhledem k tomu, že se v původním řízení jedná o spor mezi soukromoprávními subjekty, takováto povinnost by narušila pravidlo, že směrnice nemohou mít přímý horizontální účinek. Nicméně i nadále by existovala povinnost vykládat předmětnou vnitrostátní normu v co největším možném rozsahu takovým způsobem, aby byla v souladu se směrnicí 2000/78 a se zásadami v ní zakotvenými.

Povinnost nepoužít neboli implikace rozsudku Mangold, část II

104. Komise – patrně stejně jako i F. Palacios – naopak uvádí, že v případě kladné odpovědi na první otázku by vnitrostátní soud byl povinen nepoužít jakýkoliv odporující vnitrostátní předpis. V této souvislosti se Komise znovu odvolává na rozsudek Mangold a tvrdí, že jestliže Soudní dvůr

105. Je zřejmé, že druhá otázka nevyvstává v případě, že se Soudní dvůr bude řídit mým návrhem a prohlásí dotčenou normu za slučitelnou s právem Společenství. Přesto se však chci, čistě podpůrně, věnovat otázce, jaký správný závěr má předkládající soud učinit pro účely původního řízení v případě, že by zákaz diskriminace na základě věku, který stanoví směrnice 2000/78 – nebo případně odpovídající obecná zásada práva Společenství – měl být vykládán v tom smyslu, že brání předpisu, jakým je JPU, přičemž budu mít na zřeteli, že tato otázka vyvstala ve sporu mezi soukromoprávními subjekty, který se týká ukončení pracovního poměru.

34 – Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 78.

106. Nejprve je namístě připomenout základní kameny relevantní judikatury.

ního nesplnění povinností, které směrnice ukládá³⁶.

107. Je třeba poukázat na to, že z ustálené judikatury vyplývá, že ve všech případech, kdy se ustanovení směrnice z hlediska svého obsahu jeví jako bezpodmínečná a dostatečně přesná, jsou jednotlivci oprávněni dovolávat se jich před vnitrostátními soudy vůči státu, a to jak v případě, že stát směrnicí včas neprovedl do vnitrostátního práva, tak i v případě, že ji provedl nesprávně³⁵.

109. Tyto úvahy přirozeně nemohou platit ve vztahu k povinnostem, které zatěžují jednotlivce. Soudní dvůr proto ustáleně rozhodoval, že směrnice sama o sobě nemůže zakládat jednotlivci povinnosti, a není tudíž možno se jí jako takové vůči němu dovolávat³⁷.

110. Vyhovuje-li tedy ustanovení směrnice hmotněprávní podmínce bezpodmínečnosti a dostatečné přesnosti, jednotlivec se zpravidla může tohoto ustanovení dovolávat vůči orgánu veřejné moci (vertikální přímý účinek), ale nikoli vůči jednotlivci (horizontální přímý účinek).

108. Soudní dvůr přiznal směrnicím tento účinek – navzdory znění článku 249 ES, který se u směrnic nezmiňuje o přiznání práv jednotlivcům – s ohledem na závaznou povahu a užitečný účinek směrnic, a zejména z důvodu, že členský stát, který si neplní povinnosti, by neměl mít možnost dovolávat se vůči jednotlivcům svého vlast-

111. Soudní dvůr v této souvislosti zdůraznil, že uznání druhého z uvedených účinků by znamenalo přiznat „Společenství pravomoc s okamžitým účinkem stanovovat povinnosti k tíži jednotlivců, ačkoli Společenství má tuto pravomoc pouze tam, kde je

35 — Viz zejména rozsudky ze dne 19. listopadu 1991, Francovich a další (C-6/90 a C-9/90, Recueil, s. I-5357, bod 11), a ze dne 11. července 2002, Marks & Spencer (C-62/00, Recueil, s. I-6325, bod 25).

36 — Viz mimo jiné rozsudky ze dne 4. prosince 1974, van Duyn (41/74, Recueil, s. 1337, bod 12), a ze dne 5. dubna 1979, Tullio Ratti (148/78, Recueil, s. 1629, bod 22).

37 — Viz mimo jiné rozsudek Marshall, uvedený v poznámce pod čarou 13, bod 48, jakož i rozsudky ze dne 14. července 1994, Faccini Dori (C-91/92, Recueil, s. I-3325, bod 20), a ze dne 7. ledna 2004, Wells (C-201/02, Recueil, s. I-723, bod 56).

mu udělena pravomoc přijímat nařízení“³⁸. Soudní dvůr rovněž uvedl, že zásada právní jistoty brání tomu, aby směrnice ukládaly povinnosti jednotlivcům³⁹.

112. Toto obecné pravidlo je však třeba alespoň ve dvou ohledech jemněji odstupňovat. Zaprvé Soudní dvůr uznal, že „samotné negativní důsledky“ na práva třetích osob, i když jsou tyto důsledky určité, neodůvodňují to, aby bylo jednotlivci bráněno dovolávat se ustanovení směrnice vůči dotčenému členskému státu⁴⁰. Zadruhé určitý proud judikatury poukazuje na to, že i v čistě soukromoprávním sporu se jednotlivec může za určitých okolností dovolávat směrnice, aby dosáhl nepoužití dotčené odporující vnitrostátní normy (někdy označováno jako „vedlejší přímý účinek“) ⁴¹.

113. Nyní se zaměřím na okolnosti projednávané věci, přičemž nejprve se budu zabývat otázkou možné povinnosti nepoužít dotčenou vnitrostátní normu s ohledem na směrnici 2000/78. Poté se budu věnovat

možnému vlivu obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku, tak jak byla uplatněna v rozsudku Mangold.

114. Nejprve je třeba poznamenat, že podle mého názoru není pochyb o tom, že zákaz diskriminace na základě věku stanovený ve směrnici 2000/78, zejména v jejích člancích 1 a 6, je dostatečně přesný a bezpodmínečný pro to, aby vyhovoval hmotněprávním podmínkám přímého účinku v souvislosti se stanovením věku povinného odchodu do důchodu. Postačuje uvést, že z judikatury Soudního dvora vyplývá, že skutečnost, že ustanovení směrnice podléhají výjimkám, nebo že – jako v projednávané věci – stanoví možná odůvodnění, sama o sobě neznamená, že podmínky, které jsou nutné pro to, aby tato ustanovení měla přímý účinek, nejsou splněny⁴².

115. Dále z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že předkládající soud – který se v tomto ohledu odvolává mimo jiné na judikaturu španělského ústavního soudu – by musel kolektivní smlouvu, která stanoví věk povinného odchodu do důchodu, považovat za protiprávní, pokud by JPU pro to nestanovilo výslovný právní základ.

38 — Viz rozsudek *Faccini Dori*, uvedený v poznámce pod čarou 37, bod 24.

39 — Viz rozsudek *Wells*, uvedený v poznámce pod čarou 37, bod 56.

40 — Viz zejména rozsudek *Wells*, uvedený v poznámce pod čarou 37, bod 57.

41 — Viz v tomto smyslu mimo jiné rozsudky ze dne 30. dubna 1996, *CIA Security International* (C-194/94, Recueil, s. I-2201), a ze dne 26. září 2000, *Unilever* (C-443/98, Recueil, s. I-7535).

42 — Viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 17. února 2005, *Linnweber a Akritidis* (C-453/02 a C-462/02, Sb. rozh. s. I-1131, body 32 až 38), a ze dne 5. října 2004, *Pfeiffer* a další (C-397/01 až C-403/01, Sb. rozh. s. I-8835, bod 105).

116. Nepoužití JPU, kterého se projednávána žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týká, jako důsledek toho, že jeho použití brání zákaz diskriminace na základě věku, by tedy vedlo k tomu, že by předkládající soud považoval kolektivní smlouvu za protiprávní.

117. Ve sporu v původním řízení napadá F. Palacios úkon, kterým ho jeho zaměstnavatel Cortefiel informoval o skončení pracovního poměru z důvodu odchodu do důchodu. Je tedy jasné, že se zabýváme horizontálním smluvním vztahem, který zahrnuje vzájemná práva a povinnosti týkající se pracovního poměru. V případě, že by předkládající soud rozhodl, že je žaloba F. Palacios opodstatněná a že skončení pracovního poměru (které je založeno na JPU a kolektivní smlouvě) je neplatné, Cortefiel by tím byla přímo dotčena tím, že by jí byla uložena povinnost zachovat pracovní poměr, nebo případně nést jiné následky, jako například poskytnout odškodnění.

118. Uplatnění směrnice by proto v tomto kontextu jasně ukládalo určitý druh povinnosti jinému jednotlivci, v tomto případě bývalému zaměstnavateli.

119. Ve světle výše uvedené judikatury je možné položit otázku, zaprvé, zda by tento účinek nemohl být přijatelný, protože ve smyslu rozsudku Wells představuje pouze „negativní dopady“. V rozsudku Wells Soudní dvůr zjevně činí jemné rozlišení mezi situacemi, ve které „se jedná o povinnost státu, která je přímo spojena se splněním jiné povinnosti, která podle této směrnice připadá třetí osobě“, a „pouhými negativními dopady na práva třetích osob“⁴³.

120. Je třeba však poznamenat, že rozsudek Wells se týká trojstranného vztahu v tom smyslu, že se v něm zaprvé a především jedná o *splnění* povinnosti vyplývající ze směrnice *členským státem*, přičemž z toho vyplývající vliv na jednotlivce představuje pouze vedlejší účinek této povinnosti.

121. Jistě by bylo možné teoreticky vykládat situaci v projednávané věci tak, že představuje trojstranný vztah v tom smyslu, že směrnice by se ve skutečnosti uplatnila vůči

43 — Viz rozsudek Wells, uvedený v poznámce pod čarou 37, body 56 a 57.

JPU a kolektivní smlouvě, tedy vůči státu, který má povinnost řádného provedení⁴⁴.

bylo po ztrátě svého právního základu protiprávní.

122. Takový přístup by však jistě překračoval logiku rozsudku Wells a v zásadě by ho bylo možné uplatnit na téměř jakýkoli horizontální právní vztah, neboť konec konců i soukromoprávní smluvní vztahy jsou vždy založeny na (smluvním) právu státu nebo s ním musí být v souladu. Ve věci v původním řízení, jako je tato, se mi zdá být vhodné považovat uložení povinnosti jednotlivci za přímý důsledek uplatnění směrnice, a nikoli pouze za vedlejší účinek uplatňování směrnice vůči státu.

123. Účastníci řízení rozebírali otázku horizontálního přímého účinku ještě i z dalšího hlediska, které se týká zvláštních důsledků pro projednávanou věc v případě, že by bylo nutné přiznat směrnici přímý účinek. Félix Palacios se odvolává na směrnici 2000/78, aby zabránil uplatnění JPU a aby se na něj místo toho vztahovalo obecné vnitrostátní právo, podle kterého – jak vyplývá z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce – by stanovení povinného odchodu do důchodu

124. Tato diskuse se týká rozlišování – dobře známého v nauce, ale do jisté míry i vyjádřeného v judikatuře – mezi „vylučovacím“ a „substitučním“ účinkem dovolávání se směrnice. Podle této argumentace by mělo být možné opírat se o směrnici ve sporu mezi soukromoprávními subjekty, pokud by jejím jediným účinkem bylo „vyřazení“ jí odporujících vnitrostátních norem s cílem uvolnit cestu jiným vnitrostátním normám, na kterých pak může účastník sporu založit svůj nárok. Z tohoto úhlu pohledu by směrnice sama nezaujala v hmotněprávním smyslu místo jí odporující vnitrostátní normy, nebo vyjádřeno slovy judikatury v rozsudcích Marshall a Faccini Dori⁴⁵, „neukládala by sama povinnosti jednotlivci“.

125. Podle tohoto přístupu se přímý účinek pravděpodobně až tolik neposuzuje z hlediska „možnosti dovolávat se“ nebo právního postavení jednotlivce s ohledem na směrnice, ale spíše z hlediska přednosti práva Společenství a s ní spojené „objektivní“ povinnosti zabezpečit, aby bylo dosaženo cíle sledovaného směrnici, a zejména zdržet se

44 – Mohu dodat, že pojem „stát“, tak jak ho definoval v souvislosti s vertikálním přímým účinkem Soudní dvůr, je dostatečně široký, aby pokrýl i sociální partnery v rozsahu, ve kterém uzavíráním kolektivních smluv vykonávají jako pověřenci státu veřejnou funkci. Viz v této souvislosti zejména rozsudek ze dne 12. července 1990, Foster a další (C-188/89, Recueil, s. I-3313, bod 18).

45 – Viz bod 109 výše.

uplatňování odporujících norem vnitrostátního práva, kterou obecně mají vnitrostátní soudy, jakož i všechny orgány veřejné moci členských států⁴⁶.

126. Podle mého názoru je však, zejména se zvláštním zřetelem na zásadu právní jistoty, rozhodující to, zda je právní postavení jednotlivce negativně ovlivněno následkem dovolávání se směrnice, bez ohledu na to, zda byl tento negativní účinek technicky způsoben pouhým vyloučením dotčeného odporujícího vnitrostátního předpisu, nebo v důsledku jeho nahrazení směrnicí.

127. Tvrzení, že ve věcech, jako je tato, je možno směrnicím přiznat alespoň „vylučovací“ horizontální přímý účinek, proto není možné podle mého názoru přijmout⁴⁷.

128. Je pravda, že v některých věcech, jako například CIA Security a Unilever, Soudní dvůr podle všeho takovýto účinek uznal a rozhodl o neuplatnění vnitrostátních norem v řízení mezi jednotlivci⁴⁸. Myslím si však, že tyto rozsudky je třeba chápat ve světle jejich konkrétních okolností zahrnující

cích směrnice upravující veřejnoprávní povinnosti technické a procesní povahy, které podle mého názoru nejsou srovnatelné se směrnicí, o kterou se jedná v projednávané věci.

129. Konečně je třeba poznamenat, že v rozsudku Pfeiffer a další, ve kterém šlo o spor mezi soukromoprávními subjekty, Soudní dvůr nerozhodl, že v souladu s judikaturou v rozsudku Simmenthal⁴⁹ nemá být přihlédnuto k odporující vnitrostátní normě o pracovním čase, i když to bylo vše, co bylo potřebné pro účely dosažení žádaného výsledku. Místo toho poukázal na méně agresivní a v případě „prodlení“ obecně uplatnitelnou povinnost provést konformní výklad vnitrostátní právní úpravy tak, aby byla v souladu se směrnicí⁵⁰.

130. Znamená to, že Soudní dvůr hned po rozsudku Pfeiffer a další opustil svůj předešlý postoj ohledně neexistence horizontálního přímého účinku směrnic, když v rozsudku Mangold⁵¹ rozhodl, že přísluší vnitrostátnímu soudu, aby podle judikatury v rozsudku

46 — Viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 24. října 1996, Kraaijeveld a další (C-72/95, Recueil, s. I-5403, body 55 až 61), a ze dne 22. června 1989, Costanzo (103/88, Recueil, s. 1839, bod 33).

47 — Viz v tomto smyslu rovněž stanovisko generálního advokáta Tizzana ve věci Mangold, uvedené v poznámce pod čarou 4, bod 106.

48 — Rozsudky CIA Security International, uvedený v poznámce pod čarou 41, body 54 a 55, a Unilever, uvedený v poznámce pod čarou 41, body 49 až 52.

49 — Rozsudek ze dne 9. března 1978, Simmenthal (106/77, Recueil, s. 629).

50 — Viz rozsudek Pfeiffer a další, uvedený v poznámce pod čarou 42, body 107 až 117.

51 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 77.

Simmenthal nepoužil žádné ustanovení vnitrostátního práva, které je v rozporu s právem Společenství⁵²?

zásada zákazu diskriminace na základě věku existuje⁵⁴, ale i pokud jde o způsob, jakým tuto zásadu uplatnil.

131. Po bližším přezkoumání mám za to, že tomu tak není. Ve skutečnosti právě uplatnění obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku Soudní dvůr v rozsudku Mangold přimělo, aby rozhodl v tomto smyslu. V tomto ohledu může být poučné poznamenat, že Soudní dvůr ve své odpovědi na druhou otázku o slučitelnosti vnitrostátní normy odkazoval zejména na směrnici 2000/78, zatímco v následujícím bodě v odpovědi na třetí otázku rozhodl, že přísluší vnitrostátnímu soudu, aby zajistil plnou účinnost „obecné zásady zákazu diskriminace na základě věku“⁵³.

134. Netvrdím, že obecné právní zásady obecně nesplňují hmotněprávní podmínky přímého účinku (bezpodmínečnost a dostatečná přesnost). Jde mi o to, že pojem obecná zásada se spíše váže k určité formě normy než k určitému obsahu: označuje pramen práva, který může zahrnovat normy s velmi různým obsahem a stupněm úplnosti, od výkladových pravidel po plnohodnotné normy, jakými jsou základní práva, nebo vysoce propracovaný soubor zásad práva Společenství, jakým jsou zásady řádné správy a procesní zásady.

132. Podle mého chápání tohoto rozsudku tedy Soudní dvůr neuznal, že směrnice 2000/78 má horizontální přímý účinek, ale spíše jeho neexistenci překlenul tím, že připsal přímý účinek odpovídající obecné právní zásadě.

135. Funkce obecných zásad je proto rovněž různá, přičemž závisí jak na zásadě, o kterou se jedná, tak i na konkrétním kontextu, ve kterém je použita. Obecné zásady mohou sloužit například jako výkladová kritéria, jako přímé měřítko pro přezkum legality aktů Společenství, nebo dokonce jako základ nároku na určitý opravný prostředek v právu Společenství⁵⁵.

133. Soudní dvůr tím, že zvolil tento přístup, vkročil na velmi šikmou plochu nejen pokud jde o otázku, zda taková obecná právní

52 — Rozsudek Simmenthal, uvedený v poznámce pod čarou 49, bod 21.

53 — Viz rozsudek Mangold, uvedený v poznámce pod čarou 4, bod 78 a bod 2 výroku.

54 — Viz body 79 až 97 výše.

55 — Za účelem přehledu o postavení a roli základních práv jako obecných zásad práva Společenství viz stanovisko generální advokátky Stix-Hackl ve věci Omega (rozsudek ze dne 14. října 2004, C-36/02, Sb. rozh. s. I-9609, body 48 až 66).

136. Je však třeba uvést, že v kontextu, jako jsou okolnosti projednávané věci, kde byla vydána směrnice, je zpravidla možné takový akt sekundárního práva Společenství vykládat a posuzovat ve světle obecných zásad, na nichž je postaven. Obecným právním zásadám – na které se Soudní dvůr na základě článku 220 ES odvolává jako na součást primárního práva Společenství – se tak prostřednictvím zvláštní právní úpravy Společenství dostává vyjádření a účinku. To je ve skutečnosti přístup, kterého se Soudní dvůr držel v rozsudku Caballero⁵⁶, na nějž odkazoval v rozsudku Mangold⁵⁷. Také v tomto rozsudku nebyla obecná zásada rovnosti a zákazu diskriminace uplatněna nezávisle, nýbrž jako prostředek výkladu směrnice Rady 80/987/EHS⁵⁸.

137. Problematická situace by však mohla vzniknout tehdy, pokud by se tato koncepce takřka obrátila na hlavu tím, že by se obecné zásadě práva Společenství, kterou je – jako například v projednávaném případě – možné považovat za vyjádřenou ve zvláštní právní úpravě Společenství⁵⁹, přiznal takový stupeň samostatnosti, že by bylo možné se jí

dovolávat místo nebo nezávisle na této právní úpravě.

138. Nejen že by takový přístup vyvolal vážné pochybnosti v souvislosti s právní jistotou, ale zpochybnil by také rozdělení kompetencí mezi Společenství a členské státy a obecně přidělení pravomocí podle Smlouvy. V této souvislosti je třeba připomenout, že článek 13 ES výslovně vyhradil Radě pravomoc, aby v souladu s postupem stanoveným v tomto článku přijala vhodná opatření k boji mimo jiné proti diskriminaci na základě věku, – která se rozhodla tak učinit prostřednictvím směrnice. Omezení, která jsou s tímto konkrétním aktem Společenství spojená, zejména pokud jde o horizontální přímý účinek, by proto dle mého názoru neměla být zpochybněna využitím obecné zásady.

139. Vzhledem ke všem výše uvedeným úvahám dospívám k názoru, že v případě, že by se zákaz diskriminace na základě věku, který stanoví směrnice 2000/78 nebo případně odpovídající obecná zásada práva Společenství, měla vykládat tak, že brání vnitrostátní normě, jakou je JPU, vnitrostátní soud by nebyl povinen tuto normu nepoužít.

56 – Rozsudek ze dne 12. prosince 2002 (C-442/00, Recueil, s. I-11915).

57 – Viz zejména odpověď, kterou Soudní dvůr uvedl v bodě 40 tohoto rozsudku.

58 – Směrnice Rady ze dne 20. října 1980 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele (Úř. věst. L 283, s. 23; Zvl. vyd. 05/01, s. 217).

59 – Viz bod 99 výše.

V – Závěry

140. Vzhledem k výše uvedenému navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky odpověděl následovně:

„Zásada zákazu diskriminace na základě věku zakotvená v čl. 2 odst. 1 směrnice 2000/78 nebrání vnitrostátnímu zákonu (konkrétně prvnímu odstavci jediného přechodného ustanovení zákona č. 14/2005 o doložkách kolektivních smluv týkajících se dosažení obvyklého věku pro odchod do důchodu), který považuje za platné doložky o povinném odchodu do důchodu obsažené v kolektivních smlouvách, jež vyžadují pouze, aby pracovník dosáhl obvyklého věku pro odchod do důchodu a aby splňoval ostatní podmínky stanovené právními předpisy dotčeného členského státu v oblasti sociálního zabezpečení k tomu, aby získal nárok na starobní důchod příspěvkového typu.“